

Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΩΤΗΤΕΣΣΑΣ

Αφιερώνεται στον Σεβασμιότατο
Μητροπολίτη Παροναξίας κ.κ. ΔΑΜΒΡΟΣΙΟ

Τοῦ Γεωργίου Στυλ. Μαστορόπουλου

Ἡ ἐνοριακὸς μας ναὸς ἀντικατέστησε τὸν 18ο αἰ. ἄλλον παλαιότερο μὲ τρία παρεκκλήσια, ὁ ὁποῖος “ἀνηγέρθη καὶ ἀνακαινίσθη ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ἀεμνήστου Κομνηνοῦ τοῦ βασιλέως”¹, δηλαδή πρὶν ἀπὸ 800 - 900 χρόνια. Μά καὶ ἐκεῖνος ὁ ναὸς φαίνεται πὼς εἶχε ἀντικαταστήσει ἕναν ἄλλον, ἀρκετά ἀρχαιότερο, κτισμένον στοὺς ὑστερο-παλαιοχριστιανικοὺς ἢ πρῶτους βυζαντινοὺς χρόνους (6ος ἕως τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰ.) ὅπως τουλάχιστον ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσουμε μερικά μαρμαρογλύφα κοιμᾶτια καὶ κάποια ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα πού πιθανότατα ἔχουν ἐνσωματωθεῖ στό κτίριο.

1. Ἀπὸ τό ἱκετήριο γράμμα τῶν Φιλωτιτῶν τοῦ ἔτους 1714 πρὸς τὸν Πατριάρχη Κοσμά (Π. Ζεργλένης, *Νησιωτικὴ Ἐπετηρίς*, τ.Α΄, Ἑρμούπολις 1918, σ. 137 - 140).

Ὁ σημερινός ναός, τὸ καύχημα τῶν Φιλωτιτῶν, εἶναι μία τρίκλιτη κιονοστήρικτη τρουλλαία βασιλική², ἡ ὁποία πιστεύεται ὅτι θεμελιώθηκε τὸ ἔτος 1718. Ἡ χρονολογία αὐτὴ ἀναγράφεται στὸ ὑπέρθυρο τοῦ βορείου κλίτους τὸ ὁποῖο καθιερώθηκε ἀργότερα ἐπ'ὀνόματι τῆς Ἀγ. Τριάδος. Δυστυχῶς ὅμως δὲν συνοδεύεται ἡ χρονολογία ἀπὸ κάποιον ὑπομνηματισμὸ ἢ γλυπτὴ διακόσμηση. Δὲν μπορούμε ἔτσι νὰ γνωρίζουμε τὴν ἀκριβὴ σημασία της, ἂν δηλαδὴ ταυτίζεται ὄντως μὲ τὴν ἀρχικὴ φάση ἀνοικοδομήσεως τοῦ σημερινοῦ μνημείου, ἢ ἂν τυχόν προέρχεται ἀπὸ κάποια ἐπισκευὴ τῶν προγενεστέρων ναῶν καὶ τοποθετήθηκε σὲ δευτέρῃ χρήσῃ. Τὰ πράγματα γίνονται ἀκόμα πιὸ ἀσαφῆ ἀφοῦ κατὰ τὸ δευτέρου μισοῦ τοῦ 19ου αἰ. ἐγιναν ἐπεμβάσεις καὶ στίς τρεῖς εἰσόδους τοῦ ναοῦ³. Ὡς πρὸς τὴν πιθανότητα νὰ θεμελιώθηκε ὁ ναός τὸ 1718 θὰ λέγαμε ὅτι οἱ συσχετισμοὶ μὲ ὁρισμένα παράλληλα κτίσματα φαίνονται, ἐκ πρώτης τουλάχιστον ὀψews, νὰ δημιουργοῦν ἴσως κάποιες ἐπιφυλάξεις, ἐνῶ ἀντιθέτως ἄλλα στοιχεῖα τὴν ἐνισχύουν. Ἡ **Παναγία ἡ «Φιλωτίτισσα»** μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ ἀρχιτεκτονικὰ μὲ τὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ τῆς Νάξου ποὺ κτίστηκε

2. Πληροφορίες γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ μνημείου βλ. Γ. Σ. Μαστορόπουλος, "Οἱ ἐκκλησίαι τῆς περιοχῆς Φιλωτίου", Φιλῶτι τ. Α', Ἀθήνα 1986, σ. 72 - 80.

3. Τὸ 1874 κατασκευάσθηκε ἡ μεγαλοπρεπὴς νεοκλασικίζουσα κεντρικὴ εἰσοδος ἐνῶ οἱ εἰσοδοὶ τῶν κλιτῶν ὑπερυσώθηκαν.

τὸ 1787 καὶ κυρίως μὲ τὸν ἐνοριακὸ ναὸ τῆς Ἀπειράνθου⁴, μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζει μεγάλες ὁμοιότητες.

Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ χρονολογία 1718 ποὺ εἶδαμε στὴν **Παναγία τῇ «Φιλωτίτισσα»** ἀναγράφεται καὶ στὸ περίτεχνο μαρμαρὸγλυφο οἰκόσημο τοῦ Geronimo Barozzi τὸ ὁποῖο εἶναι ἐντοιχισμένο πάνω ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πύλη τοῦ φεουδαρχικοῦ πύργου στὸ Φιλῶτι, σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ὁρθόδοξη ἐνοριακὴ ἐκκλησίαι. Νὰ πρόκειται ἄραγε γιὰ ἀπλὴ σύμπτωση ἢ ἀντίθετα, ὅπως πιστεύουμε, ὑπάρχει κάποια σχέση; Τὰ δεδομένα ὁδηγοῦν μᾶλλον στὴν δευτέρῃ ἐκδοχῇ καὶ ἐπιτρέπουν μάλιστα νὰ διατυπωθοῦν ὁρισμένες ἐνδιαφέρουσες ὑποθέσεις.

Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ οἰκογένεια Barozzi ἀσκοῦσε τὴ φεουδαρχικὴ ἐξουσία τῆς στὸ Φιλῶτι μὲ ἰδιαίτερα καταπιεστικὸ τρόπο⁵. Ἦδη ὅμως ἀρχίζουν ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰ. νὰ ἐκδηλώνονται τριγμοὶ στὸ φεουδαρχικὸ σύστημα τῆς Νάξου. Στὸ Φιλῶτι παρατηρεῖται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ κάποια ἀναταραχὴ. Συγκροτήθηκε μάλιστα ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἐπιτροπὴ δύο ἱερέων (ὁ ἕνας - ἅς τὸ κρατήσουμε ὑπ'ὄψη - ἦταν ὁ παπα-Νικό-

4. Ν. Σφυρόερας, *Παναγία ἡ «Ἀπεραθίτισσα»*, Ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν ἐφημ. "Ναξιακὸν Μέλλον", 1959 σ. 4 - 5.

5. Τὸ κλίμα ποὺ ἐπικρατοῦσε διαγράφεται δραματικὰ μέσα ἀπὸ τὸ ἱκετήριον γράμμα τῶν Φιλωτιτῶν ποὺ εἶδαμε παραπάνω (σημ. 1) Βλ. σχετ. -B. Slot, *Archipelagus Turbatus*, τ. 1 (1982), σ. 43-4, 316. -Τοῦ ἰδίου, *Le cas de Philoti*, *Rivista di Studi Bizantini et Slavi*, III (1983), σ. 191 - 206.

λαος Ψαρράς), ή όποία μετέβη τό 1714 στην Κωνσταντινούπολη γιά νά έκθέσει στό Οίκουμενικό Πατριαρχείο τήν κατάσταση⁶. Είηαι χαρακτηριστικό ότι οι καταγγελίες αυτές εστιάζονται στον ευαίσθητο χώρο της τοπικής Έκκλησίας, όπου αλληπάλληλες αυθαιρεσίες των Ρωμαιοκαθολικών Barozzi είχαν προκαλέσει άναστάτωση στους Όρθόδοξους κατοίκους. Οι Φιλωτίτες, όχι μόνον επεδίωκαν νά πάρουν στά χέρια τους τήν εκκλησιαστική ζωή του χωριού εμποδίζοντας τόν Crussino Barozzi νά καθυποτάξει έντελώς τήν ένοριακή εκκλησία της Κοιμήσεως, αλλά και προσπάθησαν, χωρίς άρχικά νά τό πετύχουν, νά κτίσουν ένα εκκλησιαστικό έλαιοτριβείο μέ τό όποιο φυσικά θά “σπούσαν” τό μονοπώλιο του λαδιού που κατείχε ό “άρχος” δηλαδή ό φεουδάρχης. Πρωτεργάτες στην τελευταία αυτή προσπάθεια φέρονται σύμφωνα μέ έγγραφο του 1715 οι Δημήτριος και Γεώργιος Λούμπας⁷.

Είηαι σαφές μέσα από τίς πηγές ότι και άλλες φορές είχαν αποταθει οι Φιλωτίτες στην Κωνσταντινούπολη γιά τους ίδιους λόγους, αλλά τά έπίσημα Πατριαρχικά έγγραφα μέ τά όποια εφοδιάζοντο δέν έτύγχαναν κανενός σεβασμού από τόν Barozzi.

Δέν γνωρίζουμε τά αποτελέσματα των σοβαρών αυτών προσφυγών προς τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο ούτε άν έγιναν παράλληλες ενέργειες προς τόν Καπου-

6. Βλ. σημ. 1

7. Ν. Κεφαλληνιάδης, Παναγία ή «Φιλωτίτισσα», έκδοση του Έκκλ. Συμβουλίου Φιλωτίου Νάξου, Αθήνα 1985, σελ. 22.

δάν Πασσά, που ήταν ή άνώτατη Τουρκική άρχή γιά τους νησιώτες. Εάν πάντως ή χρονολογία του υπερθύρου (1718) υποδηλώνει όντως τό έτος θεμελιώσεως του νέου ναού, σημαίνει ότι μεσολάβησε τή φορά αυτή δραστική παρέμβαση του Πατριαρχείου και της Τουρκικής υπερ-έξουσίας διά της έκδόσεως σχετικού φερμανίου

τό όποιο, όπως λέγεται, εσωζέτο στό Φιλωτί μέχρι τά τέλη του περασμένου αιώνα. Όπως είναι δέ γνωστό οι Τοῦρκοι δέν χορηγοῦσαν άδεια άνεγέρσεως νέου ναού παρά μόνον άν στό ίδιο σημείο υπήρχε παλαιότερος. Αυτός θά πρέπει νά είναι και ό λόγος γιά τόν όποιο, προκειμένου νά κτιστεί ό νέος ναός της Κοιμήσεως, κατεδαφίσθηκαν οι τρεις από τίς τέσσερις εφάπτόμενες βυζαντινές εκκλησίες. Δέν αποκλείεται μέσα στις ραγδαίες αυτές εξελίξεις νά προέκυψαν και άλλες άπροσδόκητα ευνοϊκές συνθήκες, άγνωστες σε

Τό κεντρικό κλίτος

μάς, οἱ ὁποῖες ἐπέτρεψαν στούς φτωχοὺς Φιλωτίτες νά ἐπεκτείνουν φιλόδοξα τοὺς ἐκτεθέντες ἀνωτέρω ἀρχικοὺς στόχους των· διαμορφώθηκε μάλιστα ἀργότερα ἕνας ὁλόκληρος σχετικὸς θρύλος ὁ ὁποῖος παραμένει μέχρι σήμερα ὁλοζώντανος στό Φιλῶτι.

Εἶναι φυσικὸ τέτοια γεγονότα νά ἀνησύχησαν βαθύτατα τὸν Barozzi ὁ ὁποῖος σέ κάθε ἔκφραση δυσαρέσκειας τῶν Φιλωτιτῶν θά διέβλεπε κίνδυνο κλονισμοῦ καὶ ἀπωλείας τῶν φεουδαλικῶν προνομίων του. Καὶ δὲν θά εἶχε βέβαια ἄδικο ἂν πράγματι, ὅπως ὑποθέσαμε, μιά ἐντελῶς τοπικὴ διένεξη πῆρε διαστάσεις μὲ τὴν ἀνάμειξη ἐξωνασιακῶν ἰσχυρότατων παραγόντων τοὺς ὁποῖους δὲν μποροῦσε πλέον νά ἐλέγξει. Ἡ ἀντίστροφη μέτρηση γιὰ τὴ φεουδαρχία εἶχε ἤδη ἀρχίσει. Ἰσως λοιπὸν ἡ τοποθέτηση τὸ 1718 τοῦ οἰκοσήμεου τοῦ G. Barozzi πάνω ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ εἴσοδο τοῦ πύργου του στό Φιλῶτι νά ἦταν μιά ἀντίπραξη, νά ὀφείλεται δηλαδή σέ ἐσπευσμένη προσπάθεια προβολῆς τῆς φεουδαρχικῆς του ἐξουσίας τὴν ὁποία οὐσιαστικά κατεδάφιζαν μὲ τοὺς μαντρακάδες καὶ τίς θραπίνες των οἱ μαστόροι πού ἐκτιζαν λίγο πιὸ πέρα τὴν Ὀρθόδοξη ἐκκλησία.

Μπορεῖ νομῖω νά φαντασθεῖ κανεῖς τὴν κινητικότητα καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τῶν Φιλωτιτῶν βλέποντας νά ὑψώνονται μέρα μὲ τὴ μέρα οἱ τοῖχοι τῆς νέας ἐκκλησίας. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Barozzi βρέθηκε ἐντελῶς ἀπομονωμένη. Ἀναγκάσθηκε ἔτσι ἐκ τῶν πραγμάτων νά δεχθεῖ τὴ νέα κατάσταση· τὴν ἀνάγκη μάλιστα φι-

λοτιμίαν ποιουμένη παρεχώρησε ἐπὶ τέλος τὸ 1721 στὴν **Παναγία τῇ «Φιλωτίτιστα»** τὸ περιβολάκι πού βρισκόταν μπροστά ἀκριβῶς, καὶ σέ χαμηλότερο ἐπίπεδο, ἀπὸ τὸ προαύλιο τοῦ ἀνεγειρόμενου ναοῦ. Στὸ οἰκόπεδο αὐτό θά κτισθεῖ ὄχι ἕνα ἀλλὰ δύο ἐλαιοτριβεῖα μὲ ἀποθήκες, ὑφιστάμενα ἕως τίς ἡμέρες μας, μαζί μὲ εὐρύχωρο προαύλιο - πλατεῖα. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι 5 - 6 χρόνια πρὶν ἢ διεκδίκηση τοῦ οἰκοπέδου αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς Φιλωτίτες (προκειμένου - ὅπως εἶδαμε - νά ἀνεγερθεῖ ἐκκλησιαστικὸ ἐλαιοτριβεῖο) εἶχε φθάσει στὰ δικαστήρια (στόν Καδὴ τῆς Χώρας) ὅπου τὴν ὑπόθεση κέρδιζε τότε ὁ Barozzi ἰσχυριζόμενος κτητορικοὺς τίτλους.

Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, κοσμοϊστορικῆς σημασίας γιὰ τὴ μικρὴ κοινωνία τοῦ Φιλωτίου, ἡ ὁποία γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ αἰῶνες ἀντιμετώπιζε ἀποφασιστικά τὴ φεουδαρχία, ἔμειναν στὴν κοινὴ συνείδηση τῶν Φιλωτιτῶν σάν ἕνας θρύλος στὸν ὁποῖο τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ φανταστικὸ συμπλέκονται ἁρμονικά σέ μιά ὄντως συγκινητικὴ "ἱστορία".

Πρωταγωνιστὴς σέ προσπάθεια ἀνεγέρσεως νέου ναοῦ φέρεται, κατὰ τὴν προφορικὴ αὐτὴ παράδοση, ὁ κάπως ἡλικιωμένος Στέφανος Ψαρρᾶς ἢ Λούμπας. Ἡ διαμάχη γιὰ τὴ θεμελίωση τοῦ κτίσματος μέσα σέ "φράγκικο" κτῆμα φθάνει στὰ δικαστήρια. Μὲ ἐνέργειες τοῦ Γάλλου προξένου ὁ "ταραχοποιός" Ψαρρᾶς θά μεταφερθεῖ ὡς ὑπόδικος στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἀπροσδόκητα ὅμως ὁ δικαστὴς Χουσεῖν ταντίξει τὸν κατηγορούμενο μὲ τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνο ὁ ὁποῖος

πρίν ἀπό πολλά χρόνια τόν εἶχε περιθάλψει στοργικά, δωδεκαετῇ ὄντα, ὕστερα ἀπό ἓνα φοβερό νανάγιο στίς νότιες ἀκτές τῆς Νάξου. Ὁ Χουσεῖν σέ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης θά φροντίσει γιά τήν ἔκδοση σχετικοῦ φιρμανίου καί θά χρηματοδοτήσει γενναῖα τό ἀνεμπόδιστα πλέον ἀρξόμενο ἔργο.

«Κάμε τό καλό καί ρίχ' το στό γιאלό»

Τό ἱστορικό τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ὅπως τό κατέγραψε ὁ Φιλωτίτης Δωρόθεος Ψαρράς, Μοναχός Διονυσιάτης.

Κατά τό μεσημέρι, τήν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, στά 1690, στήν ἀγροτική περιφέρεια τοῦ Καλαντοῦ, ἐξέσπασε μιά ξαφνική καί ἀνέλπιστη θεομηνία. Γύρισεν ἓνας ἄγιος νοτιάς μέ χαλάζι καί κατόπιν ψιλή βροχή πού ξερρίζωνε τά δένδρα καί κατέστρεφε τά σπαρτά. Ἡ θάλασσα εἶχε τόσον ἀγριέψει πού μούγκριζε σάν μαινόμενο θηρίο καί τά ὀρητικά της κύματα, μεγάλα σάν βουνά, ξεσποῦσαν μέ λυσσαομένη μανία πάνω στά βραχώδη

ἀκρογιάλια καί σχηματίζαν μέ ἄγριο βογγητό πελώριους πύργους ἀπό ἀφρούς. Νόμιζε κανεῖς πώς μάλωναν ἡ στεριά μέ τή θάλασσα καί πώς ἠγωνίζοντο, ποιά νά ἐπιδείξει μεγαλύτερη τήν ἀγριότητα τῆς ὀργῆς τῆς. Οἱ ὀλίγοι βοσκοί καί γεωργοί τῆς περιφερείας εἶχαν κλεισθῇ μέσ στούς μιτάτους των σταυροκοπούμενοι, τά γιδοπρόβατα ἔμειναν ἀκίνητα καί τρομαγμένα μέσ στίς ἀπανεμιές καί δέν ἤκούετο παρὰ ὁ τρομακτικός βογγητός τῆς καταγίδος στή στεριά καί στή θάλασσα.

Μέσα σ' ἐκείνη τήν τρομερή θύελλα, πού ἡ στεριά ἐτράνταζε κ' ἐβόιζεν ἀπό τόν δυνατόν ἀνεμοστρόβιλο καί ἡ ἀγριεμένη θάλασσα ἔδειχνε τό ἀφρισμένο καί φοβερό μεγαλεῖο τοῦ θυμοῦ τῆς, μεταξύ Νάξου καί Ἰου, φάνηκεν ἓνα μεγάλο τουρκικόν ἐπιβατικόν καράβι μέ δέκα ναῦτες καί καμμιά εἰκοσαριά ἐπιβάτες, πού ἤρχετο ἀπό τήν Κύπρο καί τραβοῦσε γιά τήν Πόλι. Μέ σπασμένα τά κατάρτια καί τό τιμόνι καί μέ τά πανιά του καταξεσχισμένα, ἐσύρετο ἀπό τά κύματα δεξιά καί ἀριστερά ἀκυβέρνητο. Κάθε τόσον ἐχάνετο μέσ στά κύματα πού νόμιζε κανεῖς ὅτι τό κατέπινεν ἡ θάλασσα, ἐνῶ οἱ ναῦτες καί οἱ ἐπιβάτες, ὅλοι Τοῦρκοι κλεισμένοι μέσ στ' ἀμπάρια, ἐπικαλοῦντο μέ ἀπελπιστικές φωνές καί προσευχές τήν βοήθειαν τοῦ Ἀλλάχ.

Ὁ Στέφανος Ψαρράς ἢ Λούμπας, ἀπό τό Φιλότι, πού ἀπείχε τρεῖς ὥρες ἀπό τόν Καλαντό, εἶχε τά κτήματά του καί ἀρκετά γιδοπρόβατα στήν περιφέρειαν αὐτήν. Ἦτο ἀληθινὸ παλληκάρι, τίμιος καί φιλόξενος ἄνθρωπος καί ἀπό τοὺς πρώτους οἰκοκυραίους τοῦ

Φιλοτιοῦ. Τό Λούμπας ἦτο παρατσούκλι, τόν ἔλεγαν ὅμως καί Ἀναγνώστην, ἐπειδὴ ἤξερε λίγα γράμματα καί βοηθοῦσε τόν παπᾶ κάθε Κυριακὴ στὴν λειτουργία. Ὁ Ψαρρᾶς βρέθηκε στό μιτάτο του 'κεῖνῃ τῇ μέρᾳ, βγῆκεν ἔξω γιὰ μιὰ στιγμή καί εἶδε ξαφνικά τὸ ἄγνωστο καρᾶβι νὰ θαλασσοδέρνεται καί νὰ τὸ σπρώχνουν τὰ κύματα πρὸς τοὺς βράχους τῆς παραλίας. Χωρὶς νὰ χάσῃ καθόλου καιρὸ, φόρεσε τὴν καζακίνα του, πετάχτηκε στό μιτάτο τῶν Βλασεράδων καί τοὺς εἶπε γιὰ τόν κίνδυνο τοῦ καρᾶβιοῦ. Δυὸ βοσκοὶ Βλασεράδες τόν ἠκολούθησαν τρέχοντες πρὸς τὸ βραχῶδες μέρος τῆς παραλίας πού ἐφέρετο μέ ὀρμὴ τὸ θαλασσοδεριμένο καρᾶβι.

Πρὶν ὅμως φθάσουν ἐκεῖ, τὸ ἀκυβέρνητο καρᾶβι ἔπεσε μέ πάταγο πάνω στοὺς βράχους, ἔσπασε σέ δύο τρία μέρη καί ἤρχιζε νὰ γεμίζει νερά καί νὰ βουλιάζῃ, ἐνῶ οἱ ναῦτες καί οἱ ἐπιβάτες μέ φωνές τρόμου καί ἀπελπισίας πηδοῦσαν στὴ θάλασσα ἢ πάνω στοὺς βράχους γιὰ νὰ σωθοῦν. Ἀπὸ τοὺς τριάντα περίπου ναῦτες καί ἐπιβάτες, γλύτωσαν μόνον δέκα ἄνδρες καί ἓνα Τουρκόπαιδο ἴσαμε δώδεκα χρονῶν, κί' αὐτοὶ τραυματισμένοι καί μισοπεθαμένοι ἀπὸ τόν τρόμον καί τὴν θαλασσοταραχὴ. Οἱ ἄλλοι ἐπνίγησαν μέ τὸ καρᾶβι στὰ βαθειὰ νερά τῆς ἀκρογιαλίας ἢ σκοτώθηκαν ἐπάνω στοὺς βράχους πού τοὺς πέταξαν τὰ κύματα μέ ὀρμὴ. Οἱ χωρικοὶ ἐβοήθησαν ὅσο μπορούσαν τοὺς Τουρκούς ναυαγούς καί κατόπιν τοὺς ὠδήγησαν στό μιτάτο τοῦ Ψαρρᾶ. Ἦναψαν φωτιά γιὰ νὰ στεγνώ-

σουν, τοὺς ἔδωσαν γάλα νὰ πιοῦν καί νὰ φᾶνε ἀπὸ τὰ βρισκόμενα, καί τὸ βράδι ἔσφαξεν ὁ Ψαρρᾶς ἓνα ῥιφάκι καί ἓνα οἶ Βλασεράδες γιὰ νὰ τοὺς περιποιηθοῦν ὅπως πρέπει. Τὸ μικρὸ Τουρκόπαιδο πού ἦτο ἐξαιρετικὰ ὁμορφο καί συμπαθητικόν, ἦτο χτυπημένο στό κεφάλι καί ἄρρωστο ἀπὸ τόν φόβον του καί τὸ θαλασσοδόδεμα. Ἐφαίνετο, ὅτι ἦτο ἀπὸ καλὴν οἰκογένειαν, ὁ δέ θεῖος του πού τὸ συνώδευε στὴν Πόλιν γιὰ τοὺς γονεῖς του, πνίγηκε. Τὸ τραυματισμένο καί ἄρρωστο Τουρκάκι τὸ ἔλεγαν Χουσεῖν, ὁ δέ Ψαρρᾶς τὸ περιποιήθηκε μέ ἰδιαιτέραν στοργήν. Τοῦ ἔπλυνε τὴν πληγὴν του, τοῦ ἔβρασε γάλα νὰ πιῇ καί τοῦ ἔστρωσε νὰ κοιμηθῇ στὰ ζεστά γιὰ νὰ μὴν κρυώσῃ.

Τὴν ἄλλῃ μέρᾳ οἱ ναυαγοὶ εἶχαν ἀποκτήσει τὸ ἡθικόν των καί ἠσθάνοντο καλά. Ὁ Ψαρρᾶς ἐπροθυμοποιήθη νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ ἀκόμη μερικές μέρες, ἐκεῖνοι ὅμως ἤθελαν νὰ εὔρουν τρόπον νὰ φύγουν, καί τοὺς συνέστησε νὰ πᾶνε στὴ Χώρα, νὰ παρουσιασθοῦν στὸν Τοῦρκο βοεβόδα (σ.τ.σ. ἔτσι ὠνομαζόταν ἐπὶ τουρκοκρατίας αὐτός πού διοικοῦσε τὴν ἐπαρχία, ὡς τοποτηρητὴς τοῦ κανονικοῦ, μέ τίτλο διοικητοῦ της), ὁ ὁποῖος θὰ ἐφρόντιζε νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ταξίδι των. Ἀφοῦ ἔφαγαν καί ἐφωδιάσθησαν μέ τροφίμα, ἔφυγαν γιὰ τὴ Χώρα πού ἀπείχεν ἑξ ὥρες περίπου, ἀφοῦ προηγουμένως νῆχαρίστησαν μέ τὴν καρδίαν των καί μέ τεμενάδες τόν Ψαρρᾶ καί τοὺς Βλασεράδες. Ὁ Ψαρρᾶς ἐκράτησε τὸ Τουρκάκι ἐπειδὴ ἦτο ἀκόμα ἄρρωστο, ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς ναυ-

αγούς, ότι θά τό πήγαινε ο ίδιος στόν βοεβόδα όταν θά ἐγίνετο ἐντελῶς καλά. Οἱ τσομπάνηδες ἤρχισαν κατόπιν νά συζητοῦν γιά τās περιποιήσεις πού ἔκαμαν στούς Τούρκους.

«Κάμε τό καλό καί ρίχ' το στό γιαλό», ἦτο ἡ στερεότυπος ἀπάντησις τοῦ Ψαρρά.

Οἱ δέκα ναυαγοί, όταν ἐπλησίαζαν στό κάστρο τ' Ἀπαλῖρη, τοὺς εἶδε κάποιος βοσκός καί ὅπως ἦσαν μέ τὰ σαρίκια των τοὺς πέρασε γιά ληστοπειρατάς καί ἔτρεξε στό χωριό του στό Σαγκρί νά εἰδοποιήσῃ τοὺς χωρικούς. Ἀμέσως ὠπλίσθησαν καμμιά τριανταριά Σαγκριῶτες καί κατωχωριανοί καί μέ ἐπικεφαλῆς κάποιον Κρητικόν ζωέμπορον πού ἔμενε στό Σαγκρί, βγήκαν νά χτυπήσουν τοὺς ὑποτιθεμένους ληστοπειρατάς. Οἱ Σαγκριῶτες ἔστησαν καρτέρι σέ κάποιο στενό πέραμα καί όταν οἱ δυστυχεῖς ναυαγοί ἐπλησίασαν ἀνύποπτοι, τοὺς ἐπετέθησαν οἱ Σαγκριῶτες καί τοὺς ἔσφαξαν ὅλους μέσ στό στενό. Τόν Κρητικόν ζωέμπορον τόν ἔλεγαν Μπαλῆ, καί ἀπό τότε τό μέρος αὐτό τῆς ἀδίκου σφαγῆς τό λένε «τοῦ Μπαλῆ τό πέραμα». Τόσον οἱ Σαγκριῶτες ὅσον καί ὅλοι οἱ χωρικοί ἐλυπήθησαν κατάκαρδα όταν κατόπιν ἔμαθαν, ὅτι ἐπρόκειτο περί φιλησύχων ναυαγῶν, ἀλλά περισσότερο ἀπό ὅλους λυπήθηκεν ὁ Ψαρράς. Τό πρᾶγμα περιήλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ Τούρκου βοεβόδα Ἀβδουλᾶ Τσελεπῆ, ὁ ὁποῖος πῆγε στό Σαγκρί μέ τοὺς συνδίκους του γιά νά κάμῃ ἀνακρίσεις. Ὁ Ἀβδουλᾶ Τσελεπῆς ἦτο Ροδίτης καί πολύ ἀγαθός ἄνθρωπος, τόν φορτώσαν οἱ χωρι-

κοί μέ δῶρα καί πεσκέσια, καί δέν ἐτιμώρησε κανένα, ἀφοῦ ἐπρόκειτο περί παρεξηγήσεως· διέταξε μόνον νά φύγῃ ὁ Μπαλῆς ἀπό τήν Νάξον, καί ἔτσι τό πρᾶγμα ἐθεωρήθη ὡς ἓνα ἀσήμαντον ἐπεισόδιον καί ἐλησμονήθη εὐκόλως, διότι τήν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶχε πολύ μικράν ἀξίαν. Μετά παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ὁ Μπαλῆς ἐπέστρεψε στή Νάξον καί ἐγκατεστάθη στό Φιλότι μέ τό ἐπίθετον Σουλῆς.

Ὁ Ψαρράς πού συμπάθησε τόν μικρό Χουσεῖν, τόν πῆρε μαζί του τό Σάββατο στό χωριό. Ἡ γυναίκα του ὅμως ἡ Πλυτή, πού εἶχε πληροφορηθῇ τό πρᾶγμα, δέν ἤθελεν ἐπ' οὐδενί λόγῳ νά δεχθῇ τό Τουρκάκι.

«Βρε γυναίκα, κάνε τό καλό καί ρίχ' το στό γιαλό», ἐπανελάμβανεν ὁ Ψαρράς, καί όταν εἶδε πῶς δέν μποροῦσε νά γυρίσῃ τά μυαλά της, τῇ Δευτέρᾳ πού γύρισε στά κτήματά του, στόν Καλαντό, πῆρε μαζί του καί τόν μικρό Χουσεῖν.

Ὁ Χουσεῖν ἔμεινε στόν Καλαντό, ἔβοσκε τά γιδοπρόβατα καί βοηθοῦσε τόν Ψαρρά σέ μικροθελήματα. Ὁ Ψαρράς ἀγαποῦσε τόν Χουσεῖν σάν νά ἦτο γνήσιό του παιδί καί ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιά νά τόν εὐχαριστῇ. Σέ μερικές βδομάδες πῆγε καί ἡ Πλυτή στόν Καλαντό γιά τόν θερισμό. Ἐκεῖ τῆς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νά γνωρίσῃ ἀπό κοντά τό Τουρκάκι καί ἤρχισε νά τό συμπαθῇ. Ὅταν γύρισε στό χωριό, τό πῆρε μαζί της, τοῦ ἔκαμε καινούργια ροῦχα, τό περιποιεῖτο καί ἤρχισε νά τ' ἀγαπᾷ, σάν νά ἦτο γνήσιό της παιδί. Τό εἶχε πάντα καλοντυμένο, καθαρό καί περιποιημένο, ὅπως

είχε και τα τρία της παιδάκια που ήταν μικρότερα από τον Χουσεϊν.

Ύστερα από ένα χρόνο που ο Χουσεϊν είχε μάθει πια καλά τα ελληνικά, είπε μόνος του στους ψυχογονείς του, πώς ήθελε να βαφτιστεί για να πηγαίνει μαζί με τα άλλα παιδιά στην εκκλησία. Φώναξαν τον παπα-Σταμάτη Τζανιά και αφού του 'δωσαν κάμποσα θρησκευτικά μαθήματα, τον βάφτισαν και τον έβγαλαν Γεώργιον, επειδή σώθηκεν από τον πνιγμόν την ημέρα του αγίου Γεωργίου. Ύστερα από έξι χρόνια που είχε γίνει πια δεκαοχτώ χρονών παλληκάρι και ήτο τό δεξί χέρι του Ψαρρά και τό καμάρι της Πλυτής, ήλθε ξαφνικά στό Φιλότι ό βοεβόδας της Νάξου μέ έναν Τουρκο καραβοκύρη και πήγαν κατ' ευθείαν στό σπίτι του Ψαρρά. Ό βοεβόδας εξήγησε στόν Ψαρρά, ότι τό ψυχοπαίδι του ήτο γυιός ενός προύχοντος Τούρκου στην Πόλι και ότι έστειλε τον καπετάνιο μέ τό καράβι του να του πάη πίσω τό παιδί του. Ό Ψαρράς έλυπήθηκε κατάκαρδα, ή δέ Πλυτή ήρχισε να κλαίη και να τραβά τα μαλλιά της που θά της έπαιρναν τό παιδί της. Ό Τούρκος καπετάνιος έδωσε μιά σακκούλα χρήματα στόν Ψαρρά για τα έξοδά του εκ μέρους του πατέρα του Γεώργη, αλλά ή Πλυτή τά πέταξε και φώναξε πώς θέλει τό παιδί της και όχι τα χρήματα.

Επειδή όμως δεν μπορούσαν να κάμουν αλλιώς, υπεχώρησαν και ό Γεώργης έχωρίστηκε από τους ψυχογονείς του μέ κλάματα και έφυγε για την Πόλι.

Πέρασαν από τότε είκοσιπέντε χρόνια. Τό έπεισό-

διο του Τουρκόπαιδος δεν εξεχάσθη και ό Ψαρράς δεν έμαθε ποτέ, τί απέγινε. Τότε, κατά τό 1711, οι προεστοί του Φιλοτιού, μεταξύ των οποίων πρώτος ήτο ό Ψαρράς, απέφασισαν μαζί μέ όλους τους χριστιανούς να χτίσουν καινούργια και μεγάλη εκκλησία, επειδή τό χωριό τους είχε μεγαλώσει και ή εκκλησία των, Άγιος Νικόλαος, ήτο πολύ μικρή για τας θρησκευτικές των ανάγκας. Στή μέση του χωριού ήτο ένας λαχανόκηπος, κτήμα του Φράγκου άρχοντος Μπαρότζη που είχε σχεδόν όλα τα μεγάλα και καλά κτήματα του χωριού. Στην άκρη του λαχανοκήπου ήτο μιά μικρή φράγκικη εκκλησία και δίπλα της ήταν τα ερείπια μιάς Όρθοδόξου εκκλησίας που την είχαν καταστρέψει οι Τούρκοι πειρατές στα 1544. Στην ίδια τοποθεσία ήθελαν οι Φιλοτίτες να χτίσουν την νέαν εκκλησίαν των. Ό άρχοντας Μπαρότζης όμως ούτε έδινεν ούτε πωλούσε τον τόπον. Ό Ψαρράς, ό Χατζή Βλασερός, ό Γαληνός και ό παπα - Αρώνης κάλεσαν μιά μέρα τους χωριανούς, μπήκαν μέσ στό λαχανόκηπο και μέ τό έτσι θέλω, χώρισαν τό μέρος που ήθελαν, ήνοιξαν θεμέλια και ήρχισαν να χτίζουν την εκκλησία των.

Ό Μπαρότζης πήγε να τους σταματήσει μέ τό καλό και μέ φοβέρες, ό Ψαρράς όμως κρατούσεν ένα γιαταγάνι, έστέκετο από πάνω στους εργάτας και στους τεχνίτας, και είπε, πώς θά σκότωνεν όποιον θά πλησίαζε για να έμποδίση την εργασία. Ό Μπαρότζης κατήγγειλε τό πράγμα στόν βοεβόδα στη Χώρα, εκείνος όμως ισχυριζέτο, ότι δεν μπορούσε να ανακατευθής σε χρι-

στιανικά οικογενειακά ζητήματα.

Αί ἐργασίαι τῆς ἐκκλησίας προώδευαν μέ μαρμαράδες ἀπό τὴν Τήνο, χτίστες ἀπὸ τὸν Μωριά καὶ μέ τοὺς καλύτερους τεχνίτες τοῦ νησιοῦ, οἱ δὲ Φράγκοι πῆραν τὸ πρᾶγμα κατάκαρδα καὶ διὰ τοῦ ἐν Νάξῳ Γάλλου προξένου κατήγγειλαν τὴν πρᾶξιν στὸν Γάλλον πρεσβευτὴ τὴν Πόλι, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν «αὐθαιρεσίαν» τῶν Φιλοτιπῶν, ζητήσας τὴν τιμωρίαν τοῦ Ψαρρᾶ. Κατόπιν τῶν παραπόνων τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διέταξε τὸν βοεβόδα τῆς Νάξου νὰ συλλάβῃ τὸν Ψαρρᾶ καὶ νὰ τὸν στείλῃ δεμένον στὴν Πόλι καὶ νὰ σταματήσῃ τὸ χτίσιμο τῆς ἐκκλησίας. Ὅταν συνελήφθῃ ὁ Ψαρρᾶς, ὅλο τὸ χωριὸ τὸν ἔκλαψε καὶ ὅλοι θεωροῦσαν σίγουρο τὸν ἀποκεφαλισμὸν του. Ὅταν ἔφθασε στὴν Πόλι, τὸν ἔρριξαν στὰ μπουντρούμια κάποιας φυλακῆς. Ἦτο πιά γέρος ἐξηνταπεντάρης, ἀλλὰ εἶχε γερό κόκκαλο καὶ ἄντεχε στάς στερήσεις.

Ὑστερα ἀπὸ δύο μῆνες, τὸν πῆραν ἀπὸ τῆ φυλακῆ καὶ τὸν πῆγαν στοῦ δικαστήριου γιὰ τὴ δίκη. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ ἐνάγων Μπαρότζης μέ ἓνα γραμματέα τῆς γαλλικῆς πρεσβείας. Ὁ δικαστὴς ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὰ ἔγγραφα τῆς δίκης καὶ ὅταν εἶδε τὸ ὄνομα Ἀναγνώστης Στέφανος Ψαρρᾶς, γύρισεν ἑκπληκτος καὶ κοίταξε τὸν γέρο καὶ ἔμεινε σάν ἀπολιθωμένος. Ἀνεγνώρισεν ἁμέσως τὸν ψυχοπατέρα του, διότι, κατὰ εὐλογημένην σύμπτωσιν, ὁ δικαστὴς δέν ἦτο παρὰ ὁ Χουσεῖν, τὸ Τουρκόπαιδο πού εἶχε σώσει ὁ Ψαρρᾶς. Ὁ δικαστὴς

διέταξεν ἁμέσως νὰ λύσουν τὸν γέρο καὶ ἐκάλεσε τὸν Μπαρότζη νὰ πῇ τὴν κατηγορίαν του. Ἐνῶ ὁ Μπαρότζης μιλοῦσεν, ὁ Χουσεῖν - μπέης χωρὶς νὰ δίδῃ προσοχὴ στὴν κατάθεσιν τοῦ ἐνάγοντος, κοίταζε μέ μεγάλη συμπάθεια τὸν γέρο κατηγορούμενον στὰ μάτια. Ὅταν τελειώσεν ὁ Μπαρότζης τὴν κατάθεσίν του, ὁ Χουσεῖν - μπέης, χωρὶς νὰ κάμῃ καμμίαν ἐρώτησιν ἢ νὰ καλέσῃ τὸν κατηγορούμενον νὰ ἀπολογηθῇ, σηκώθηκεν ὀρθίος καὶ εἶπεν:

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Σεπτοῦ ἡμῶν Ἀνακτος, Σουλτάνου Ἀχιμέτ τοῦ Γ', κηρύττω ἀθῶον τὸν κατηγορούμενον καὶ ἐκδίδω τὴν ἀπόφασιν νὰ τελειώσῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ του χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ κανεὶς».

Ὁ Μπαρότζης καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς πρεσβείας ἔφυγαν σάν βρεμένες γάτες χωρὶς νὰ βγάλουν τσιμουδιά, ὁ δὲ γέρο - Ψαρρᾶς πού περιέμενε μέ ψυχραιμίαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκη του καὶ ὁ ὁποῖος δέν πῆρε χαμπάρι ποιὸς ἦτο ὁ δικαστὴς, ἔμεινε ἑκπληκτος γιὰ τὴν ἀθώωσίν του καὶ δέν ἤξερε ποῦ νὰ ἀποδώσῃ τὴν σωτηρίαν του.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸν ἐπλησίασε σιγά - σιγά ὁ Χουσεῖν - μπέης - τὸν ἔβλεπε μέσ στὰ μάτια χαμογελώντας καὶ τοῦ λέγει:

«Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίχ' το στοῦ γιαλό». Μπαμπᾶ - Στέφανε», τοῦ λέγει, «δέν μέ γνωρίζεις; Εἶμαι ὁ Χουσεῖν, ὁ Γιώργης, τὸ ψυχοπαίδι σου» καὶ ἔπεσε στὴν ἀγκαλιά τοῦ γέρου καὶ ἤρχισε νὰ τοῦ φιλῇ τὰ χέρια μέ εὐλάβεια καὶ συγκίνησιν. Ὁ γέρο - Ψαρρᾶς ἔμεινε

ἄφωτος ἀπὸ τῆ σαστιμάρα του, καί μόλις συνῆλθε, πῆρε τὸν Χουσεῖν - μπέη στήν ἀγκαλιά του καί τὸν φιλοῦσε στό μέτωπο κλαίων ἀπὸ συγκίνησι καί τότε πιά κατάλαβε, ποῦ ὠφείλετο ἡ σωτηρία του.

Ὁ Χουσεῖν - μπέης πῆρε τὸν γερο - Ψαρρά στού παλάτι του, τὸν ἐφιλοξένησε σάν πατέρα του ἐπὶ ἓνα μῆνα καί ὅταν ἐτοιμάσθῃ νά φύγῃ γιὰ τὴ Νάξο, τοῦ ἔδωκε δύο κασέλλες γεμάτες δῶρα, μιά σακκούλα γεμάτη φλουριά, μιά κουμπούρα καί ἓνα Σουλτανικό φιοράνι.

«Μπαμπά - Στέφανε», τοῦ λέγει, «τό φιοράνι αὐτό τοῦ Σουλτάνου σοῦ δίνει τό δικαίωμα νά πάρῃς ὅσον τόπον θέλεις γιὰ τὴν ἐκκλησία, χωρὶς νά ἔχη κανεὶς δικαίωμα νά σ' ἐμποδίσῃ. Ἡ σακκούλα μὲ τὰ φλουριά εἶναι ἀπὸ μένα. Τὰ μισά δικά σου καί μὲ τὰ ἄλλα μισά νά χτίσῃς τό καμπαναριό τῆς ἐκκλησίας. Τὴν κουμπούρα σοῦ τὴν δίνω γιὰ νά σκοτώσῃς ὅποιονδήποτε τολμήσῃ νά ἐμποδίσῃ τό χτίσιμο τῆς ἐκκλησίας. Ὅταν βγῇς στή Χώρα, ρίχνε μπιστολιές πρὸς πείσμα τῶν Φράγκων, κί' ἂν σέ πειράξῃ κανεὶς, βάρα του καί δείχνε τό φιοράνι».

Μ' αὐτάς τὰς ἐντολάς καί τὰ προνόμια, ἐφυγεν ὁ γερο - Ψαρρᾶς γιὰ τὴ Νάξο σ' ἓνα μεγάλο καΐκι πού τοῦ νοίκιασεν ἐπίτηδες ὁ Χουσεῖν - μπέης.

Ὁ Ψαρρᾶς, πού ἦτο γνωστικός καί σοβαρός ἄνθρωπος, δέν ἔκαμε καθόλου κακὴ χρῆσι τῆς δυνάμεώς του.

Ὅταν βγῆκε στή Χώρα μὲ τόσα πράγματα, καλοντυμένος καί μὲ τὴν κουμπούρα στή μέση του, τὸν ἐπλησίασαν ὁ βοεβόδας καί δύο Τοῦρκοι τσελεπήδες γιὰ νά

τοῦ ζητήσουν φόρο καί νά τοῦ πάρουν τὴν κουμπούρα, μόλις ὁμως τοὺς ἔδειξε τό Σουλτανικό φιοράνι, γονάτισαν καί οἱ τρεῖς καί τὸν προσκύνησαν. Τό πρᾶγμα διεδόθη σέ ὅλη τὴ Χώρα καί ὅλοι οἱ Χωραῖτες ἐξεδήλωναν τὴν χαρὰν των γιὰ τό κατόρθωμά του, οἱ δὲ χωριανοὶ του οἱ Φιλοτιώτες ὑπεδέχθησαν μὲ τζαμποῦνες, τουμπάκια, μέ τραγούδια καί μέ πιστολιές τὸν ἄξιο καί τιμημένο χωριανόν των.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ψαρρᾶς κατέσχεσεν ὁλόκληρο τὸν λαχανόκηπο, τὸν ἐκήρυξε κτῆμα τῆς νέας ἐκκλησίας καί κατέσχεσε καί ἓνα ἄλλο κτῆμα γιὰ νεκροταφεῖο, χωρὶς νά τολμήσῃ κανεὶς νά τοῦ κάμῃ παρατήρησιν. Ἐχάραξε μιά μεγάλη αὐλὴ γιὰ τὴν ἐκκλησία, μιά πλατεῖα δίπλα, ἐκράτησεν ὅσον τόπον ἤθελε γιὰ τὰ κοινοτικά ἰδρύματα καί στὸν ἄλλον ἔχτισαν σπίτια οἱ χωρικοί.

Ἡ μεγάλη καί ὁμορφὴ ἐκκλησία τοῦ Φιλοτιοῦ, πού μέχρι σήμερα εἶναι ἓνα ἀριστούργημα τέχνης, ἐτελείωσε, τό δὲ ὠραῖο καμπαναριό καί ἄλλοι καλλωπισμοὶ ἐγίναν μὲ τὰ χρήματα τοῦ Χουσεῖν - μπέη. Τὰ τελικὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας πού φέρει τό παλιό της ὄνομα,

«Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ἔγιναν στάς 15 Αὐγούστου 1718, οἱ δέ Φιλοτίτες εἰς ἔνδειξιν εὐγνώμοσύνης, ἐχάραξαν σέ μιά μαρμάρινη πλάκα τήν εἰκόνα τοῦ Ψαυρῶ, τήν ἐτοποθέτησαν πάνω στό καμπαναριό καί ἐκεῖ εὐρίσκεται μέχρι σήμερα. Εἶναι ἓνα εἶδος μνημείου γιά νά θυμοῦνται πάντοτε οἱ χωρικοί τό διδακτικόν ρητόν τοῦ ἀπλοῖκοῦ καί μεγαλοψύχου χωριανοῦ των πού τόσον ἐπαλήθευσε:

«Κάμε τό καλό καί ρίχ' το στό γαλό».

(ἐδῶ τελειώνει τό ἱστορικό)

1806. Τά ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ

Ὁ ἐπίσημος ἐγκαινιασμός ἔγινε μόλις τόν Δεκαπενταῦγουστο τοῦ 1806 ἀπό τόν δραστήριο καί ἐπιφανῆ Μητροπολίτη Παροναξίας Νεόφυτο Λαχοβάρη τόν Βυζάντιο (1780 - 1811) ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου κτίσθηκε, ὡς γνωστόν, ὁ Μητροπολιτικός ναός Χώρας Νάξου (1782 - 1787), ὅπου ὅπως λέγεται δούλεψε ὁ ἴδιος χειρωνακτικά κάνοντας πάνω ἀπό τετρακόσια μεροκάματα! Ὁ Νεόφυτος, πού ἦταν ἤδη Μητροπολίτης ἀπό εἰκοσιπενταετίας, κατέβαλε τώρα «...κάθε πόθον καί ἐπιμέλειαν ἐπὶ τῇ καθι-

ερώσει τοῦ θείου τούτου ναοῦ...» (τοῦ Φιλωτιοῦ). Ὁ φιλοξενούμενος Μητροπολίτης ἔγραψε τήν παρακάτω ἐνδιαφέρουσα ἐνθύμησις στήν προμετωπίδα ἐνός Ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου (Ἀνθολόγιον τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, Ἐνετίησιν 1788):

“1806 Αὐγούστου 15: ἡμέρα τετράδι τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως, ἔγιναν τά ἐγκαίνια τῆς νέας ἐκκλησίας εἰς χωρίον Φιλότι τῇ μέν τετράδι ἔγιναν καί τά ἐγκαίνια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως, τῇ Παρασκευῇ εἰς τās 15: τοῦ αὐτοῦ τῆς βορινῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, καί τῇ Κυριακῇ τῇ 18: ἔγιναν τά ἐγκαίνια τῆς ἄλλης ἐκκλησίας ἀπό τό νότιον μέρος, παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μητροπολίτου Παροναξίας Νεοφύτου Λαχοβάρη τοῦ Βυζαντίου καί ὁ ἅγιος Θεός καί ἡ κυρία Θεοτόκος νά ἀξιώσῃ τοὺς κτήτορας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας:

Ὁ Παροναξίας Νεόφυτος”

Στίς 7 Ὀκτωβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ Νεόφυτος ἐξέδωσε ἐγκύκλιο μέ τήν ὁποία ρυθμίζεται ἡ ἱερατικῇ εὐταξία στή νέα ἐκκλησία. Τό ἔγγραφο αὐτό ὑπογράφουμε ἀπό τοὺς ἱερεῖς Φιλωτίου καί Δρυμαλίας (Τραγαίας) καθὼς καί ἀπό μερικοὺς προκρίτους τῆς ἰδίας περιοχῆς καταχωρήθηκε ἐπίσημα στόν κώδικα Β' τῆς Μητροπόλεως Παροναξίας (σελ. 36) διὰ χειρός τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Μεθοδίου Μπαρότζη τοῦ μετέπειτα γνωστοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας.

Τό κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς: